

УДК 378.015.31:001

DOI [HTTPS://DOI.ORG/10.33989/2075-146X.2023.31.283412](https://doi.org/10.33989/2075-146X.2023.31.283412)

ВІКТОРІЯ РОКОТЯНСЬКА

ORCID: 0000-0002-7608-0989

МАРИНА ДЯЧЕНКО-БОГУН

ORCID: 0000-0002-1209-2120

ЛЮДМИЛА ГОМЛЯ

ORCID: 0000-0002-0462-9338

ТЕТЯНА ШКУРА

ORCID: 0000-0002-5087-369X

ОЛЕКСІЙ ОРЛОВСЬКИЙ

ORCID: 0000-0001-7488-2024

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

РОЗШИРЕННЯ НАУКОВОГО СВІТОГЛЯДУ У СТУДЕНТІВ НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ 101 ЕКОЛОГІЯ

У статті автори розкривають методи розширення формування наукового світогляду студентської молоді напряму підготовки 101 Екологія. Сучасний освітній процес вимагає не тільки засвоєння наукових знань, а й виховання моральної, етичної, відповідальної особистості по відношенню до природи, до біосфери, будь-якої форми життя, як найважливішої загальнолюдської цінності.

Зберегти життя у будь-яких формах та проявах на сьогоднішній день являється основною метою сучасного еколога. Створюючи, штучне середовище свого проживання, людина в гонитві за економічним прибутком почала споживчо ставитися до біосфери, руйнуючи, знищуючи, приводячи її до напруженого стану. Таке ставлення до природи призводить не тільки до руйнування екосистем та біосфери, але і до збіднення духовно-моральних основ особистості людини. В умовах наростаючої екологічної кризи необхідно змінювати ставлення до природи, розуміти цінність будь-якої форми життя. Тільки на основі нового типу взаємовідносин людини і природи можливий вихід із даної кризи.

У зв'язку з новими вимогами до сучасного еколога на сьогоднішній день існує потреба до розширення освітнього процесу та інноваційних педагогічних підходів, для розширення наукового світогляду здобувачів вищої освіти.

***Ключові слова:** екологія, науковий світогляд, природа, освітній процес, мислення, інноваційні технології, дисципліни*

Постановка проблеми. Незважаючи на велику кількість праць по вивченню наукового світогляду, сьогодні світоглядна проблематика залишається досить актуальною. Це пов'язано з тим, що світ швидко змінюється потребує сформованого на рівні наукового світогляду механізмів адаптації людини до світу. І цим самим підтверджує необхідність подальших досліджень у напрямку вивчення проблеми формування наукового світогляду студентів напряму підготовки «Екологія».

Нині освіта, особливо вища, розглядається як головний чинник соціального та економічного прогресу. У зв'язку з новими запитамі суспільства висувуються сучасні вимоги до освітньої системи.

Процеси глобалізації та освоєння людиною космічного простору розглядаються як тенденція, що на сьогоднішній час робить досить актуальною проблему формування наукового екологічного світогляду особистості. Аргументується доцільність використання глобальних ідей філософії та вимагає методологічної основи вирішення цієї проблеми в освітньому процесі.

Формуються засади формування наукового світогляду особистості, характеризуються особливості відбору відповідно до змісту освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність теми формування наукового світогляду, були предметом досліджень таких українських та зарубіжних вчених та філософів В. О Сухомлинського, М. Хайдеггера, Є.Фрома, Платона, Аристотеля, Декарта, Кант Гегеля, та ін. Учені були одноставні в тому, що залучення учнів до основ наукового світогляду завжди було одним з першочергових завдань в педагогічній теорії і практиці (Фіцула, 2006). Методологічні основи формування наукового світогляду активно розроблялися та застосовувалися на практиці, вчені розглядали поняття світогляду, його значення в житті людини та суспільства його роль та місце в історії та науці.

Мета статті полягає у встановленні форм та методів педагогічної діяльності які впливають на розширення наукового світогляду серед здобувачів вищої освіти за освітньою програмою екологія.

Виклад основного матеріалу. В сучасний час освіта, особливо вища, розглядається як головний чинник соціального та економічного прогресу. У зв'язку із новими запитамі суспільства висувуються сучасні вимоги до освітньої системи вищої школи. В умовах навчальних закладів наукові дисципліни орієнтовані на оволодіння студентами екологічними компетенціями, які забезпечують розуміння взаємозв'язку між природними, соціальними, економічними явищами (Воронцова, 2010, с. 19-20).

В умовах Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка, на факультеті природничих наук та менеджменту, для викладачів кафедри ботаніки, екології та методики навчання біології, формування моральних принципів, підвищення екологічних компетенцій та розширення наукового світогляду серед студентів – одне з пріоритетних завдань.

Зміст навчального процесу спрямований на формування у студентів відповідального та дбайливого ставлення до навколишньої природи, уміння працювати з інноваційними-технологіями, прогнозуючи екологічні ризики для здоров'я людей, безпеки життя, якості навколишнього середовища, прийняття відповідальних рішень.

Для посилення формування екологізованого мислення та формування широкого наукового світогляду до існуючої сучасної ситуації провідну роль присвячено вивченню першоджерел написаних біологами, екологами, філософами. У процесі вивчення, літератури відбувається обговорення текстів відбувається власне сприйняття, розуміння вивчених позицій, але найголовніше відбувається залучення до екологічних справ, загальнолюдських цінностей (Бех, 2003; Dushechkina, 2014).

Як методологічну основу закладено: гуманістична ціннісна орієнтація спрямована на вчення про біосферу, ноосферу, екологізм. Дані теорії ставлять філософсько-моральні проблеми, які потребують визнання самоцінності будь-якої форми життя та розширюють формування наукового світогляду.

Дотримуючись зазначених теорій, робиться акцент на те, що людина та природа – це взаємопов'язані елементи біосфери. Тому основною метою представлених розробок є формування морального ставлення людини до природи, будь-якої форми життя, як найважливішої загальнолюдської цінності. Вони містять великий потенціал та можливості для виховання та формування наукового світогляду.

У сучасних освітніх програмах багато дисциплін екологічного напрямку, добре розроблені в методичному та дидактичному плані, достатньо актуалізують моральний аспект виховання, але потребують ще більшого розширення наукового-змісту, для формування наукового світогляду у студентів бакалаврського і магістерського рівнів підготовки (Богобоящий, 2004; Боришевський, 1997, с. 21-25).

Враховуючи дані особливості на кафедрі ботаніки, екології та методики навчання біології, для студентів напрямку підготовки «Екологія» здійснюється викладання таких дисциплін: «Інноваційні технології в екології та оптимізації природокористування», «Хімічний моніторинг навколишнього середовища», «Оцінка та збереження біорізноманітності».

Особливу увагу при цьому приділяють змісту вузівської лекції, оскільки метою є ціннісне формування орієнтовної основи для подальшого засвоєння студентами навчального матеріалу. Реалізуючи цей підхід, ми можемо говорити про дидактичну цінність лекції у викладанні представлених дисциплін. Сучасна методика викладання передбачає традиційні, вступні, оглядові види лекцій.

З лекції розпочинається перше знайомство студентів із навчальною дисципліною, лекція закладає основи наукових знань, та формування наукового світогляду. Розробляючи методику викладання, ми вважаємо, що вузівській лекції необхідно приділити особливу увагу, оскільки метою є ціннісне формування орієнтовної основи для подальшого засвоєння студентами навчального матеріалу. У такому контексті ми можемо говорити про дидактичну цінність лекції у викладанні природничих дисциплін а особливо екології (Бойчук, 2004). За своєю структурою лекції залежать від змісту та характеру матеріалу, що викладається.

Але як показує наша практика, найбільш продуктивними для формування моральних основ та формування наукового світогляду є проблемна лекція та лекція-діалог.

У нашому досвіді ми прагнемо реалізувати саме цей підхід.

На таких лекціях викладач постійно задає систему проблемних ситуацій та мотивує студентів на пошук оптимальних рішень, цим самим розширюючи науково пошукову діяльність. При цьому студенти активно включаються у діалог, полілоги як наслідок зміст теми лекцій засвоюються продуктивніше. Викладаючи екологічні проблеми, викладач постійно застосовує методичні прийоми, які включають слухачів у спілкування, що сприяє вільному обміну думками. Під час таких лекцій студенти ставлять запитання, висловлюють свої думки. При цьому формується критичне, теоретичне мислення, що дозволяє не лише уникнути пасивного сприйняття інформації, а й спонукає студентів до активних дій.

Активні міжособистісні стосунки у навчальному процесі допомагають переосмислити ситуаційні завдання та знайти в такому спілкуванні оптимальні рішення. Постійний і безперервний пошук рішень різноманітних навчальних екологічних та етичних ситуацій активізує пізнавальний, науковий та творчий процес студента. Кожна нова ситуація відрізняється від попередньої та нести нову інформацію, виводить на новий рівень пізнання, намір впливати на поведінку, стан, настанови діяльності навчального процесу. Постановка та застосування проблемних ситуацій у процесі навчання допомагає забезпечити швидкий пошук і творчий підхід до вирішення професійних завдань, та розширити науковий світогляд у студентів.

Перш ніж заявити про навчальну ситуацію, необхідно враховувати основні її етапи: поставити мету, вибрати методи, передбачити або спрогнозувати можливі варіанти вирішення та визначити зворотний зв'язок. Для емоційного сприйняття та гострого дефіциту часу можна вибрати види педагогічних ситуаційних відносин (соціально-статусні, співдружність, рольові, емоційно-моральні, творча взаємодія, діалогічні, проблемні). Оптимальними у нашому випадку будуть педагогічні ситуації творчої взаємодії, які створюють умови для прояву ініціативи та творчості, залучення до соціально-культурних цінностей, цим самим розширюючи науковий світогляд.

Проблемні ситуації, у свою чергу, потребують діалогічних, проблемних відносин, прирікаючи того, хто навчається на вічний пошук істини, розкриття загальнолюдських цінностей, постійний роздум, та науковий пошук. При організації діалогічних відносин співтворчість виражається в тому, що кожен, хто навчається, має право висловлювати своє судження з будь-якого питання, може помилятися, знаходити свої шляхи вирішення завдання. Це призводить до відкритості, зацікавленості, бажання зрозуміти один одного, служить стимулом для подальшого ефективного розвитку мислення та продукування нових ідей. Таким чином, постановка проблем та пошук вирішення проблемних ситуацій посилюють процес навчання у викладанні екологічних тем лекцій. Проблемна лекція є оптимальною, оскільки наука та навчальний предмет мають у своїй основі вирішення проблемних ситуацій.

Завдання викладача полягає у використанні методичних прийомів, які включають слухачів у активне спілкування. На основі безпосереднього діалогу викладача та студентів розвивається мислення, що дозволяє не лише уникнути пасивного сприйняття інформації, а й спонукає студентів до активної пошукової дії. При викладанні проблем екологічних тем викладач сприяє вільному обміну думками. У ході таких лекцій студенти запитують, висловлюють свої думки.

Сучасна лекція супроводжується мультимедійними матеріалами, які розкривають зміст лекції, формують розширення наукового світогляду у студентів. Проблеми, що вивчаються, розкриті сюжетами відеофільмів, що сприяє розвитку наочно-образного мислення студентів. Щоб акцентувати увагу студентів на поставленій проблемі перед початком перегляду відеосюжету, формулюються цілі та завдання, пропонуються заздалегідь підготовлені питання, а в ході перегляду викладач коментує сюжети відеоматеріалів, що потребує особливого підходу. Такий підхід дозволяє студентам виконати випереджаючі завдання і цим самими розширює науковий світогляд.

Для розширення наукового світогляду пропонується вивчати не лише свої розроблені матеріали презентацій, а й викладачів інших вищих навчальних закладів.

Навчання у вищій школі передбачає проведення практичних занять з метою поглиблення процесу пізнання. Оскільки форми різноманітні, то назвемо ті, що ми розробляємо. Зупинимося на методиці проведення практичних занять, зокрема на семінарах природничого циклу. При цьому ми виходимо з уявлень про те, що семінарські заняття як форма навчання пов'язані з процесами усвідомлення сучасних проблем екології на основі попередньої самостійної роботи студентів. Дидакти рекомендують на семінарських заняттях обговорювати вузлові теми курсу, питання, найважчі для розуміння та засвоєння. Їхнє обговорення в умовах колективної роботи забезпечує активну участь кожного студента. Оскільки в ході семінарського заняття необхідне повторення знань та здійснення контролю в активному педагогічному спілкуванні, настільки важливо визначити теми занять семінару, на яких йде оволодіння дослідницькими методами окремих проблем науки.

Семінарські заняття передбачають розгорнуту бесіду щодо заздалегідь відомого плану та невеликі доповіді студентів з подальшим їх обговоренням.

Семінар-дискусія, як показує наш досвід, дозволяє в діалозі обговорювати різні теми, спрямовані на розвиток шанобливого ставлення до природи. Кожен із учасників дискусії вчиться точніше висловлювати свої думки; у доповідях чи виступах активно відстоюючи свою точку зору, аргументовано заперечувати, спростовувати хибну позицію.

Технологія інтерактивного навчання, на наш погляд, є теж досить актуальною у розширенні наукового світогляду студентів і водночас результативною, оскільки практично на кожному занятті відбувається обмін думками, вислуховуються і обговорюються різні, часом протилежні погляди, завдяки чому змінюється ставлення до життя, до всього живого, формується науковий світогляд. Високий ступінь інтенсивності спілкування та обмін результатами діяльності в результаті діалогу, мислєдїяльності, свобода вибору, створення ситуації успіху ведуть учасників інтерактивної взаємодії до розвитку

особистісної та соціальної позиції. Така діяльність спрямована на зміну, вдосконалення моделей поведінки та діяльності суб'єктів педагогічного процесу (Демешкант, 2006, с. 147-150).

Використання інтерактивних технологій веде до створення успіху. Цілеспрямоване створення педагогом комплексу зовнішніх умов, що сприяють одержанню студентами задоволення, радості, прояву спектру позитивних емоцій та почуттів у процесі навчання ведуть до досягнення ситуації успіху, що розглядається як мотив до розширення наукових здібностей, саморозвитку, самовдосконалення.

Досить цікавою формою розширення наукового світогляду є створення постерів або стендової доповіді (замість реферату). Стендова доповідь – це спосіб подання результатів роботи на обмеженому просторі, комбінація помітного оформлення, кольорів та повідомлень, покликана привернути увагу людей до представленої теми.

У процесі створення постерів студентам надається творча свобода вибору джерел інформації, правильного інформаційного пошуку, стилістичного оформлення, використання інфографіки (графічне подання інформації, зв'язків, числових даних та знань), таблиць, схем, але найціннішим є формування навичок наукової інформації. Враховуючи принципи наочності, простоти та ретельного виконання правил текстового оформлення, створені студентами постери, проходять захист, конкурсний відбір. Позитивність та оптимістичність оцінювання учасниками педагогічної взаємодії один одного проявляється у їхньому прагненні до підвищення досягнень особистості, здійснення оцінки себе та іншого як умови саморозвитку, та розвитку наукових здібностей. Це вміння педагога підкреслити цінність, неповторність, значимість досягнутого результату, індивідуальних досягнень особистості, прагнення відзначити, позитивні зміни у стані наукового розвитку студента.

Для більш активного розширення наукового світогляду студентів та формування шанобливого ставлення до природи було розроблено та ведеться навчальна польова практика з «Екології», що включає вивчення ґрунтів, флори, фауни, поверхневої та підземної гідросфери.

Любов і повага до рідної землі, Батьківщини завжди було сильним ресурсом, резервом для розвитку наукового світогляду, становлення моральності людини. Адже шанобливе ставлення, любов і вихваляння краси рідної природи характерно для багатьох великих письменників, поетів, композиторів, митців, учених, що сприяло їхньому духовному становленню і було початком багатьох великих наукових досягнень.

Навчити студента бачити красу рідної природи, берегти та любити її – головне завдання будь-якого викладача. На заняттях формувалося прагнення пізнання природи рідного краю, а вивчення краєзнавчого матеріалу сприяло розширенню наукового світогляду а закріплення знань про навколишнє середовище, вело до морального вдосконалення (Ключка, 2011, с. 91-95).

В рамках навчальної польової практики з метою досліджень екологічних особливостей Природного парку зі студентами проводилися дослідження з біорізноманіття. У ході польової практики було представлено основні методи, які допомагали вивчати екологічні особливості території рідного краю.

Розуміючи значущість науково-дослідної навчальної практики, студенти відповідальніше підходили до вивчення природи рідного краю. Вони знайомилися з різними методами лову дрібних ссавців і комах, збирання комах, що не літають. На лабораторних заняттях визначали видову та систематичну приналежність, демографічну характеристику ссавців, гризунів, виготовляли колекції комах. На кожному занятті можна було спостерігати як студенти та викладачі із захопленням та натхненням ставилися до об'єктів живої природи, що вивчаються. Але найважливіше і цінне спостереження – розширення наукового світогляду у студентів та прагнення пізнання природи рідного краю.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, нами було встановлено, що усі названі форми та методи педагогічної взаємодії активно впливають на формування та розширення наукового світогляду студентів.

Моральне осмислення людиною своїх нерозривних зв'язків із природою ставить питання про моральну відповідальність його за збереження. Нести відповідальність може людина, яка має моральні цінності, здатна до співпереживання, співчуття до живих істот. Сприйняття світу стає не лише етичним, а й біоетичним. Таким чином, ми бачимо, що освітній процес, спрямований на формування професійної еколого-моральної особистості, можливий за умови впровадження у процес навчання розширення наукового світогляду студентів.

У подальшій перспективі ми вважаємо, що майбутні дії необхідно направити на: Збільшення кількості та якості викладання дисциплін за напрямом підготовки «Екологія». Активне застосування інформаційних технологій. Посилення екологічного виховного процесу в системі освіти. Створення у вузах екологічних загонів з досвіду існуючих.

Список використаних джерел

Бех, І. Д. (2003). *Виховання особистості*: Кн. 1: Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. Київ: ВД «Либідь».

- Богобоящий, В. В. (2004). *Принципи моделювання та прогнозування в екології*: підручник. Київ: Центр навчальної літератури.
- Бойчук, Ю. Д. (2004). *Основи екології та екологічного права*. Суми: Університетська книга.
- Боришевський, М. (1997). Духовні цінності як детермінанта громадянського виховання особистості. В кн. О. В. Сухомлинська (Ред.), *Цінності освіти і виховання: наук.-метод. зб.* (с. 21-25). Київ: АПН України.
- Воронцова, І. А. (2010). Формування природоохоронного світогляду у шкільної та студентської молоді. *Екологічний вісник*, 2, 19-20.
- Демешкант, Н. А. (2006). Екологічний світогляд як невід'ємна складова загального світогляду особистості. *Нові технології навчання*, 45, 147-150.
- Ключка, С. І. (2011). Педагогічні умови формування екологічної компетентності студентів засобами природоохоронної діяльності. *Вісник Черкаського університету*, 209, 2, 91-95.
- Фіцула, М. М. (2006). *Педагогіка вищої школи*: навч. посіб. Київ: Академвидав.
- Dushechkina, N. (2014). Maturity of the axiological component inside the individual environmental outlook. *The advanced science journal*, 5, 21-24.

References

- Bekh, I. D. (2003). *Vykhovannia osobystosti [Personality education]*: Kn. 1: Osobystisno-orientovanyi pidkhd: teoretyko-tekhnolohichni zasady. Kyiv: VD «Lybid» [in Ukrainian].
- Bohoboishchyi, V. V. (2004). *Pryntsypy modelivannia ta prohnozuvannia v ekolohii [Principles of modeling and forecasting in ecology]*: pidruchnyk. Kyiv: Tsentri navchalnoi literatury [in Ukrainian].
- Boichuk, Yu. D. (2004). *Osnovy ekolohii ta ekolohichnoho prava [Basics of ecology and environmental law]*. Sumy: Universytetska knyha [in Ukrainian].
- Boryshevskiy, M. (1997). Dukhovni tsinnosti yak determinanta hromadianskoho vykhovannia osobystosti [Spiritual values as a determinant of civic education of the individual]. In O. V. Sukhomlynska (Ed.), *Tsinnosti osvity i vykhovannia [Values of education and upbringing]*: nauk.-metod. zb. (pp. 21-25). Kyiv: APN Ukrainy [in Ukrainian].
- Demeshkant, N. A. (2006). Ekolohichniy svitohliad yak nevid'emna skladova zahalnoho svitohliadu osobystosti [Ecological worldview as an integral component of the general worldview of the individual]. *Novi tekhnolohii navchannia [New Learning Technologies]*, 45, 147-150 [in Ukrainian].
- Dushechkina, N. (2014). Maturity of the axiological component inside the individual environmental outlook. *The advanced science journal*, 5, 21-24.
- Fitsula, M. M. (2006). *Pedahohika vyshchoi shkoly [Pedagogy of the higher school]*: navch. posib. Kyiv: Akademyvydav [in Ukrainian].
- Kliuchka, S. I. (2011). Pedahohichni umovy formuvannia ekolohichnoi kompetentnosti studentiv zasobamy pryrodookhoronnoi diialnosti [Pedagogical conditions for the formation of environmental competence of students by means of environmental protection activities]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu [Cherkasy University Bulletin]*, 209, 2, 91-95 [in Ukrainian].
- Vorontsova, I. A. (2010). Formuvannia pryrodookhoronnoho svitohliadu u shkilnoi ta studentskoi molodi [Formation of environmental outlook among school and student youth]. *Ekolohichniy visnyk [Ecological Herald]*, 2, 19-20 [in Ukrainian].

ROKOTIANSKA V., DIACHENKO-BOHUN M., HOMLIA L., SHKURA T., ORLOVSKYI O.

Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Ukraine

EXPANDING THE SCIENTIFIC WORLDVIEW OF ECOLOGY STUDENTS

In the article, the authors reveal the methods of expanding the formation of the scientific ecological worldview of student youth in the "Ecology" field of study. The modern educational process requires not only the assimilation of scientific knowledge, but also the education of a moral, ethical, responsible personality in relation to nature, the biosphere, any form of life, as the most important human value.

Life is the most unique and highest value on the planet. Preserving life in all forms and manifestations is the main goal of a modern ecologist today. Creating an artificial environment for his habitat, man, in pursuit of economic profit, began to treat the biosphere in a consumerist way, destroying, destroying, bringing it to a tense state. This attitude towards nature leads not only to the destruction of ecosystems and the biosphere, but also to the impoverishment of the spiritual and moral foundations of a person's personality. In the conditions of the growing ecological crisis, it is necessary to change the attitude towards nature, to understand the value of any form of life. It is nature that can inspire and develop the spiritual and moral basis of a person. In this aspect, environmental education, aimed at changing and improving the scientific outlook, acquires special significance. Only on the basis of a new type of relationship between man and nature is a way out of this crisis possible. In the system of environmental education, new relevant environmental areas and training profiles are emerging. There are new tasks for students. Employers increasingly set high demands for future ecologists: they demand a high level of

professional knowledge, skills and abilities, clearly navigate the problems of ecosystem disturbances, apply the latest methods of restoration, quickly and correctly make decisions in situations of a natural and man-made nature, the ability to own innovative technologies.

In connection with the new requirements for a modern ecologist, there is a need to expand the educational process and innovative pedagogical approaches, to expand the scientific outlook of higher education students.

Key words: *ecology, scientific outlook, nature, educational process, thinking, innovative technologies, disciplines*

Стаття надійшла до редакції 04.04.2023 р.

УДК: 35.088(477)+1:37

DOI [HTTPS://DOI.ORG/10.33989/2075-146X.2023.31.283418](https://doi.org/10.33989/2075-146X.2023.31.283418)

ГАННА САВОНОВА

ORCID: 0000-0003-1790-4770

Луганський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Северодонецьк

ЦІЛЕПОКЛАДАННЯ ТА СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛЯ В РЕЖИМІ ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТУ

Аналізується суперечність між потребою у систематичному й планомірному професійному розвитку сучасного вчителя та нестачею часу для цього процесу. Доводиться, що процес планування професійного розвитку вчителем залежить від усвідомлення та конкретного цілепокладання та стратегічного планування. Зазначається, що цілепокладання є базою самоменеджменту та тайм-менеджменту. Обґрунтовується важливість цілепокладання в професійному розвитку вчителя, пояснюються методи й прийоми цілепокладання в режимі тайм-менеджменту. Звертається увага на формулювання питань цілепокладання. Зазначаються головні причини втрати часу вчителями, що змушує їх витратити особистий час на робочі справи. Відповідно до визначених причин даються рекомендації щодо планування часу. Вказується, що цілепокладанню передують аналіз накопичених справ і визначення ступеня їхньої важливості самим вчителем, само ж цілепокладання розпочинається з відкритих питань та проводиться за технологією SMART.

Ключові слова: *професійна компетентність, тайм-менеджмент, цілепокладання, дедлайн, колесо життєвого балансу, піраміда Франкліна*

Вступ. Останні десятиліття людство постійно відчуває брак часу. І справа не лише в збільшенні кількості інформації, вимог до особистих та професійних якостей людини з одночасною розфокусованістю уваги через глобалізаційні спокуси. Однією з головних причин такого стану є відсутність чітких орієнтирів діяльності та розвитку, тобто люди не впевнені в тому, які знання їм варто насамперед отримувати та які компетентності розвивати, а тому намагаються охопити якомога більше векторів розвитку. До того ж розрекламованість успішності людини в усіх сферах життя одночасно знижує відчуття суб'єктивної значимості вже отриманих досягнень, навпаки, чим більшого людина досягає тим менш вона впевнена в своїх результатах. Тож люди все більш відчувають на собі тиск революційних змін сучасної глобалізації, що особливо характерно до тих галузей професійної діяльності, що безперервно реформуються, а отже і змінюються вимоги до професійної компетентності працівників. До таких галузей відноситься освіта.

Перед українським учителем поставлена нездійснена місія швидкого розвитку 15 ключових професійних компетентностей, зазначених у новому професійному стандарті. Це вимагає від вчителя нових методів планування власного часу. Саме тому тайм-менеджмент набуває широкої популярності в сучасних умовах безперервного саморозвитку та самодоскональності. Тайм-менеджмент сприяє формуванню нового усвідомлення часу людиною, визначення часу як важливої життєвої цінності. Але «тайм-менеджмент – це не просто сукупність практичних рекомендацій щодо управління часом, це вияв світогляду сучасної людини, для якої планування часу стає засобом для досягнення успіху та перемоги в конкурентній боротьбі» (Євтушевська, 2017, с. 15). Звісно, що професійне оволодіння тайм-менеджментом однозначно сприятиме тому, що людина зможе раціонального використовувати час, а